

"Hajuaisti on aisteista tutkimattomin; se voi tuoda takaisin kuvia, valokuvan tarkkoja, näyttämöistä, jotka olivat jo jättäneet tietoisien mielen." – Thalassa Cruso Polku

mutkittelee auringon täplittämän metsän halki. Välillä se katoaa leveälehtisten sananjalkojen alle, äkkiarvaamatta se kapenee ja putoaa kuopaksi, tai maan alle hautautuneen kivenmurikan terävä kulma nousee sen kovaksi tallatusta maaperästä – joku vieras kulkija saattaisi satuttaa itsensä, jos ei noudattaisi erityistä varovaisuutta. Minä tunnen polun. Silmät suljettuinkin osaan loikata jokaisen maanpinnalla töröttävän, käppyräisen puunjuuren ja kapeana nauhana vilistävän muurahaispolun yli. Tuuli suhisee pyökkien ja lehmusten latvoissa, korkealla. Lapsenmieleni on kevyt ja valpas, pyrähtelevä kuin pääskynen. Otan pitkiä askeleita, yhä pidempiä, mutta juuri, kun olen nousemassa lentoon, näen edessäni tumman naishahmon. Nainen on pukeutunut peittävään vaatteeseen, synkkään kuin hautajaisasu. Musta huivi peittää naisen kasvot miltei kokonaan. Huivin reunoissa roikkuu pieniä, hopeanvärisiä tiukuja. En kuule mitään muuta kuin niiden vaimean kilinän tuulessa, joka on äkkiä yltynyt. Nainen varoittaa minua. Nostan kädet korvilleni. Mutta vaikka puristan kämmeniäni korviani vasten niin kovaa, että pääni meinaa haljeta niiden välissä, kuulen naisen äänen: se on siirtynyt pääni sisään, ajatuksiini. Nyt se kehottaa minua muistamaan jotakin. Alan huutaa kaikella voimallani, etten kuulisi enempää... Unesta on muunnelmia. Varmasti niitä on yhtä monta kuin on öitä, joina olen sen nähnyt, ehkä useita kymmeniä, mutta perusasetelma on tämä – ja herään samassa kohdassa joka kerta.

Helle jatkaa jo kolmatta viikkoa. Tänään ilma on käynyt kosteaksi, niin tiheäksi, että se tuntuu olevan juuri pisaroiksi tiivistymässä. Koko kaupungin yllä leijuu näkymätön sumu. Se on pudonnut arkeni ylle kuin tiheäsilmainen verkko. Melkein kuulen jonkun korkeuksissa huudahtavan "Sainpa sinut!", kun lysähdän uupuneena maahan. Meteorologit varoittivat hellekaudesta. Lehdissä ja ajankohtaisohjelmissa ensiapulääkärit jakelevat vinkkejä nestetasapainon ylläpitämiseen ja tuuletinkauppiat kerrostaloasunnon viilentämiseen yöunen laadun parantamiseksi. Minulle sängyssä pyöriskely ei ole vierasta; tosin en ole varma, heräsinkö viime yönä kuumuuteen vai pahaan uneen.

"Tamar", luen liikkeen nimen väsyneitä silmiäni siristäen; se on kirjoitettu koukeroisin, sinisin kirjaimin näyteikkunan yläpuolelle. Kun hitaasti liikkuva, kello neljän autoletka on vihdoinkin väistynyt, näen kirkkaana välkehtivän näyteikkunan kokonaan. Se on somistettu sinisen eri sävyillä ja kullanvärillä, ja on täynnä kaikenlaista kaunista, koukeroista ja siroa. Liikkeen edustalle on pystytetty kyltti: "Avajaispäivä - tarjolla jääteetä!". Tumma nainen nyökäyttää tuskin huomattavasti, kun astun sisään hyvin ilmastoituun liikkeeseen. Hänen eleensä vaimeus ei viesti kopeudesta, vaan kunnioituksesta. Nainen näyttää ulkomaalaiselta, hänen hienostuneet kasvopiirteensä, ja toisaalta liikkeen nimi "Tamar", tuovat mieleeni lähi-idän kansat. Sinisen, turkoosin, kullan ja pronssin sävyiseen viileään tilaan, joka hiljaisuudessaan on kuin mietiskelylle pyhitetty retriitti, on lisäksi astunut vain kaksi asiakasta. He seisovat vierekkäin kumartuneina huoneen perällä olevan, tuotenäytteitä kannattelevan pöydän ylle; he puhelevat harvakseltaan ja kuiskaamalla. Avaan silkipuserostani vielä yhden napin ja annan viileyden hulmahtaa sen sisään. En jaksa välittää, vaikka avonaisena repsottava kaula-aukko paljastaa rintaliivieni hikisen olkaimen. Etsin katseellani teetarjoilua. Tamar, oletan sen olevan tumman naisen nimi, hymyilee vienosti ja viittaa kädellään kassan päätyyn. Hänen kätensä tekemä kaari on kuin tanssijan liike, puhdas ja sulokas. Pöydän päädyssä on suorina riveinä vaaleansinisiä pahvimukeja sekä kolme lasikannua, jotka on täytetty tummanruskealla juomalla. Viileää, kitkerähköä juomaa maistellen tutkin pöytää, jolle on aseteltu runsas valikoima avajaistarjouksessa olevia tuotteita. Olen jo päättänyt ostaa jotakin pientä ja halpaa – en kehtaa lähteä liikkeestä tyhjin käsin. Hieman arastellen nuuhkin voimakkaalta tuoksuvia eteerisiä öljyjä. Pikku pullojen etiketeissä lukee

tuoksujen latinankieliset nimet: 'santalum album', 'cinnamomum', 'vanilla planifolia', 'citrus sinensis'... Tuoksujen runsaus saa minut huonovointiseksi. Suljen silmäni ja ahnehdin keuhkoihini raikasta, viileää ilmaa, jota puhalttaa katonrajasta. Jostain kantautuu vaimeaa ukkosenjyrinää. Avaan silmäni ja tähyilen näyteikkunan läpi taivaalle: aurinko on mennyt osittain pilveen, ja etäällä, kaupungin laidalla, taivas roikkuu tummanharmaana. Tamarin sirot kädet sujauttavat saippuan sinisen ja kullan sävyiseen lahjapussukkaan. Olen napannut silkkipaperiin kiedotun palasaippuan sen kummemmin valikoimatta, tai arvuuttelemta, mitä tarkoittaa latinankielinen nimi 'syringa vulgaris', joka lukee violettia silkkipaperikäärettä vyöttävässä nauhassa. Kun kaivelen kolikoita lompakostani, kuulen pienen kilisevän äänen. Tamar on käännähtänyt ympäri, ja huomaan hänen paksun, kiiltävän hiuspalmikkonsa ulottuvan hyvän matkaa yli vyötärön; se heilahtaa raskaasti ilmassa kuin hidasliikkeinen, trooppinen käärme. Palmikko on sidottu valkoisella huivilla, josta roikkuu kullanvärisiä paljetteja. Kun Tamar kääntyy takaisin puoleeni, viimeistelläkseen pussukkani koristenauhalla, paljetit kilisevät jälleen.

Kuorin läpimärän silkkipuseron iholtani ja heitän sen makuuhuoneen lattialle kuin rätin. Lahkeista kastuneet housut ovat jo lattialla mytyssä. Sadekuuro aloitti armottoman rummutuksensa juuri, kun nousin bussista enkä halunnut jäädä suojaan pysäkkikatoksen alle muiden matkustajien kanssa – ties kuinka pitkään olisin joutunut siinä seisoskelemaan. Avoimesta parvekkeen ovesta kantautuu vieläkin sateen ropinaa, vaikkakin selvästi vaimeampana. Istahdan alusvaatteisillani petaamattoman sängyn pätyyn. Pehmeä, lämmin ilma hyväilee nihkeää ihoani. Kotonani on hiljaista, kuten aina. Unelias katseeni vaeltaa vailla määränpäättä, pyyhkäisten kaikki pinnat, jotka pienestä kaksioistani ovat sängyltä nähtävissä. Pitäisi siivota. Tiskata edes. Jo vuosia olen suunnitellut maalaavani makuuhuoneen seinät. Viime kesänä totesin, että minun on pikimmiten vaihdettava verhot keittiön ikkunaan – nykyiset ovat jo alkaneet kellertää liedeltä pirskahdelleista rasvapisarista – mutten vieläkään ole saanut sitä aikaiseksi, ja olohuoneen sohva, se on listallani ensimmäisenä; en edes halua ajatella verhoilussa ammottavaa reikää, jonka olen piilottanut villashaalin alle, muka väliaikaisesti. Hopeiset valokuvakehykset sekä käsin maalattu kahviastiasto – äidiltä jääneet – ovat ainoat rakkaat esineeni. Ehkä kaikki johtuu siitä, että äiti kuoli. Äidithän ovat ihmisiä, jotka patistavat aikuiset lapsensa tiskaamaan ja vaihtamaan keittiön kellastuneet verhot, pyyhkimään pölyt lampunvarjostimista ja pölyisen rasvamönjän liesituulettimen päältä. Äidit tulevat kutsumatta kylään ja tuovat tupperware-rasioihin pakattuja lihapullia ja perunamuussia tullessaan ja sujauttavat ne salaa pakastimeen, jotta aikuiset lapset selviäisivät unettomien kausien yli hengissä. Sellaisiakin painajaisia näen, että se sama pimeys, joka vei äidin, laskeutuu omaan sieluuni ja vie minutkin. Havahdun hereille säpsähtäen. Makaan kippurassa sängyn päädyssä, alusvaatteisillani. Hieraisen kevyesti silmiäni; ripseni ovat märät ja liimaantuneet poskipäilleni – kummallista, en muista itkeneeni. Ilta-aurinko on alkanut paistaa, makuuhuoneen ikkunasta näkyvä taivaskaistale on kirkkaansininen. Nousen painavin jäsenen sängystä. Hiki ja kesäsade ovat inhottavasti kuivuneet viilentyneelle iholleni. Palelen ensimmäistä kertaa tänä kesänä. Katson ikkunasta alas kadulle. Iloinen, hajanainen porukka kävelee kiireettömästi puiston suuntaan pyyhkeet olallaan ja aurinkolasit silmillään. Porukan keulilla hyppelee pieni poika, joka saa tiukkoja, huolestuneita komentoja perässä tulevalta, lastenrattaita työntävältä naiselta. Katselen tuntematonta ihmisjoukkoa pitkään, yksityiskohtia tarkastellen. Minusta tuntuu kuin katselisin outoja olentoja akvaarion lasin läpi. Tai kuin minä itse olisin se outo olento. Lämmin vesi suihkuu kasvoilleni. Seison paikallani silmät kiinni ja odotan veden läpäisevän hiukseni päänahkaani asti. Käänän vettä kuumemmalle, toisella kädellä hapuilen lavuaarin kulmalta uuden saippuani. Repäisen paperinauhan irti ja kieputan

saippuan kääreestään. Liu'utan sileää, reunoistaan pyöristettyä kalikkaa kaulallani, olkapäälläni, rinnoillani, vatsallani... Vaikka kylpyhuone on lämmin, kuuma suihkuvesi höyryää kevyesti, ja saippuasta haihtuva eteerinen öljy sekoittuu höyryyn muuttaen sen huumaavaksi tuoksupilveksi. "Syringa vulgaris...", lausun salaperäisen latinankielisen nimen suihkun kohinan läpi, ja vedän tuoksua sieraimiini, yhä voimistuvampaa, makeaa tuoksua... "Avaa silmäsi!", naisen ääni sihahtaa kuin vastaukseksi. Säpsähtäen nostan käteni ja hieron toista korvaani kovakouraisesti – sinne on mennyt vettä, joka kutittaa ja pulputtaa ja saa minut kuulemaan omiani. "Avaa silmäsi!", ääni puhuu jälleen – nyt lähempänä, takanani. Se on etäisesti tuttu... Seison jähmettyneenä, uskaltamatta edes hengittää. Äkkiä minusta tuntuu, että se, joka on vainonnut minua läpi elämäni, eristänyt minut tähän akvaariooni kuin irtokappaleena myydyn kultakalan, on vihdoinkin saanut minut kiinni. Nyt se on päässyt niin lähelle, etten enää voi paeta. Tottelen äänen antamaa käskyä ja raotan silmiäni. Mutta näen vain pimeää. Räpyttelen silmiäni rohkeammin, määrätietoisemmin. Jokaisen räpäytyksen aikana ripsieni lomassa häivähtää vihreää. Kun oikein keskityn, näen vihreän eri sävyjä – vaaleanvihreää, tummempaa vihreää sekä räikeää vihreää ja himmeämpää – ja aavistuksen liikettä. Vihreä liikkuu, heilahtelee, värisee. Ja vihreän ääni, se on huikaiseva lehtien suhina ja helinä... Astun vihreyden keskelle. Muistan tämän polun, muistan miltä se tuntuu sandaalien alla. Tuon kiven takana on se suuri muurahaiskeko – juoksen katsomaan, ja juuri oikeassa kohdassa muistan hypätä muurahaispolun yli. Nauran ja juoksen. Juoksen eteenpäin, ja juostessani pienenen, pienenen, pienenen... Metsä ympärilläni kasvaa korkeammaksi, korkeammaksi, korkeammaksi... Olen kevyt ja vapaa kuin pääskynen. Kun juhannusruusupensaat ja pihakeinu tulevat näkyviin, ja niiden takana pilkottava suuri, keltainen puutalo, jossa on valkoiset ikkunankarmat ja ruma ovikoriste, pysähdyn ja katson taakseni: kaukana polulla, kauempana kuin muurahaiskeko ja iso sammaleinen kivi, seisoo nainen mustissa vaatteissaan, seisoo vain liikahtamatta ja katsoo minuun. Nalle haukkuu pihalla hyppivää harakkaa, joka aina kiusaa sitä. Juoksen niitä kohti kovaa, samalla levitän käteni ja räyhään, hädän ilkeän harakan tiehensä. Äiti on luvannut, että saan oman koiran syksyllä – pienemmän, sellaisen, jonka voi ottaa kerrostaloon. Haluan yllättää äidin. Minun pitäisi oikeasti pysytellä poissa jaloista ja leikkiä ulkona, kun äiti siivoaa ja laittaa ruokaa Rautakosken sedälle, itselleen ja minulle. "Nauti nyt, kun saat viettää kesäpäivät maalla", äiti sanoo melkein joka aamu, kun ajamme Rautakosken talon pihaan. Äidin mielestä oli onnenpotku, että hän pääsi töihin taloon kesäksi. Paitsi että Rautakosken täti joutuu olemaan sairaalassa – se on kurjaa. Avaan oven hiirenhiljaa, niin hitaasti ja varovasti, etteivät tiu'ut rumassa ovikoristeessa päästä kilaustakaan. Lasiverannan läpi kuljen niin ikään pitäen varani, pienikin tömistely saa ikkunat helisemään ja äidin herkeämään puuhistaan ja kuulostelemaan, kuka on tulossa. Pysähdyn keittiön oviaukolle, josta kantautuu eteiseen kiehuvan veden porina ja keitettyjen perunoiden mieto tuoksu. Kurkistan keittiöön, mutten näe äitiä. Ohut, valkoinen ikkunaverho hulmahtaa tuulessa ja puiden lehtien suhina voimistuu hetkeksi avoimen ikkunan takana. Minulta melkein jää kuulematta hiljainen ääni, joka tulee ruokailusalin puolelta. Se on äidin ääni. Hiivin lähemmäksi eteisen kautta ja pysähdyn puhelinpöydän viereen, ruokailusalin toisen oviaukon reunaan. Hikinoro putoaa niskasta alaselkään hellemekkoni alla. Käyn seisomaan niin, etteivät äiti ja Rautakosken setä, joka on tullut yläkerran työhuoneestaan alas, näe minua. "Mikset voisi?", Rautakosken setä kysyy äidiltä, joka kattaa lautasia pöytään. Setä seisoo keittiön oviaukon ja ruokasalin pöydän välissä – seisoo kädet puuskassa ja huojuu. "Niina tulee kohta sisälle", äiti sanoo katsomatta Rautakosken setään. "Se sinun äpäräsi, vai? Eihän se koskaan ajoissa tule. Ansaitsisi saada ympäri korvia...", Rautakosken setä sanoo vihasesti. Äiti ei sano mitään. Minusta tuntuu, että setä käytti minusta rumaa sanaa. "Sinähän

tarvitset vähän ylimääräistä, kun yksin lasta kasvatat”, setä jatkaa. Sanat ryöpsähtelevät sedän suusta eikä niistä meinaa saada selvää. Setä on pelottava. Äiti kääntyy ympäri ja yrittää mennä Rautakosken sedän ohi keittiöön, mutta setä tarttuu äitiä olkapäistä. ”Päästä irti”, äiti sanoo itkuisella äänellä ja yrittää riuhtaista itsensä vapaaksi, mutta setä ei päästä äitiä, vaan tarttuu kiinni lujemmin. ”Ajattelisit nyt järkevästi”, setä sanoo ja naurahtaa ilkeästi. Haluaisin juosta ruokasaliin ja auttaa äitiä. Ryntäisin piilostani käsiä heiluttaen ja räyhäten kovaan ääneen, purisin terävillä hampaillani ilkeää Rautakosken setää jalkaan ennen kuin se ehtisi tajuta mitä tapahtuu, ja ennen kuin se ehtisi antaa minulle ympäri korvia, ja sillä aikaa äiti pääsisi karkuun. Juoksisimme äidin kanssa meidän omaan punaiseen autoon, laittaisimme ovet lukkoon ja ajaisimme sataa kahtakymppiä pois emmekä ikinä enää tulisi takaisin. Juuri kun olen lähdössä ryntäykseen, jalkani jähmettyvät kiinni lattiaan enkä pysty liikuttamaan käsiänikään, kurkustani ei kuulu pihautakaan, ja sitä on yhtäkkiä alkanut kuristaa. Rautakosken setä repii äidin hameen alas. Sedän kyynärpää osuu ruokapöydän päässä olevan tuolin selkänojaan, setä kiroilee ja mölisee kovaan ääneen kuin hirviö, tarttuu tuoliin ja heittää sen salin seinää vasten. Setä painaa äidin lattialle, rojahtaa polvilleen ja kumartuu äidin päälle. Äiti itkee. Silmiäni nipistää ja niistä pusertuu kyyneleitä. En ole koskaan ennen itkenyt kokonaan ilman ääntä. Räpäytän silmiäni, ja kaikki sumenee. Äänetkin vaimenevat: äidin itku, hirviön mölinä, keitinveden porina, tuulen suhina pihapuissa keittiön tuuletusikkunasta. Vain makea, voimakas tuoksu jää jäljelle: värisevän sumeuden läpi näen violetin kukkakimpun, jonka äiti on leikannut pihasyreenistä ja tuonut puhelinpöydälle. Äkkiä irtaudun näyttämöltä. Jalkani tuntuvat kevyiltä ja ne irtoavat lattiasta. Ne rientävät äänettömästi halki eteisen ja lasiverannan ja ulos ovesta, jossa retkottaa ruma koriste. Jalkani loikkivat yhä pidemmin askelin poikki pihan, jonka varjoisimpaan kohtaan Nalle on asettunut nukkumaan. Juhannusruusupensaiden kohdalla loikat ovat muuttuneet ilmaviksi liidoiksi. Ja juuri kun lähden lentoon, polulle ilmestyy mustapukuinen nainen. En enää pelkää naista. Hitaasti nainen vetää huivin päästään ja hymyilee. Ehdin nähdä äidin hymyilevät kasvot ennen kuin nousen pyökkien ja lehmusten latvojen ylle ja lennän kuin lintu.